Источники и литература
1. Богатырева С. Т. Национально-культурная семантика фразеологии современного английского и немецкого языков // Одиниці та категорії сучасної лінгвістики/ Зб. статей присвяч. юбілею В. Д. Каліущенка. – Донецк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд.», 2007. – С. 29-39.
2. Арутюнова Н. Д. Аномалии и язык (К проблеме языковой «картины мира») // Вопросы языкознания. – 1987. – № 3. – С. 3-19.
3. Бондаренко Е. В. Картина мира: опыт лингво-когнитивного синтеза // Вісник Харківського нац. ун-ту. № 635. Серія: Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов/ Гол. ред. І. С. Шевченко. – Харків: Константа. – 2004. – С. 8-12.
4. Брутян Г. А. Язык и картина мира// Научные доклады высшей школы. Филос. науки. – 1973. – № 1. – С. 108-111.
5. Колшанский Г. В. Объективная картина мира в познании и языке. – М.: Наука, 1990. – 108 с.
6. Соколовская Ж. П. Кн. 4 «Картина мира»: системность, моделирование и лексическая семантика. – Симферополь: Крымучпедгиз, 1999. – 180 с.
7. Роль человеческого фактора в языке. Язык и картина мира. М.: Наука,1988. – 216 с.
8. Гачев Г. Д. О национальных картинах мира// Народы Азии и Африки. 1967. – № 1. – С. 77-92.
9. Голубовська І. О. Душа і серце в національно-мовних картинах світу// Мовознавство. – 2002. – № 4-5. – С. 40-47.
10. Городецька О. В. Національно-марковані концепти в британський мовній картині світу XX століття: АКД/ КНУ ім. Т. Шевченка. К., 2003. – 21 с.
11. Кислицына Н. Н. Прилагательные со значением обобщенной положительной оценки как фрагмент языковой картины мира (на матер. русск., укр. и англ. языков): Дис...канд. филол. наук: 10.02.17 / Таврич. нац. ун-т им. В. И. Вернадского. – Симферополь, 2002. – 184 л.
12. Корнилов О. А. Языковые картины мира как производные национальных менталитетов. 2-е изд., испр. и доп. – М.: ЧеРо, 2003. – 349 с.
13. Манакин В. Н. Языковые картины мира в перспективах контрастивной лингвистики // Язык и культура. Хрестоматия по спецкурсу для студентов-филологов/ Под ред. Л. Г. Саяховой. – Уфа, 2000. – С. 101-108.
14. Елизарова Г. В. Культура и обучение иностранным языкам. – СПб.: КАРО, 2005. – 352 с.
15. Телия В. Н. Первоочередные задачи и методические прблемы исследования фразеологического состава языка в контексте культуры // Фразеология в контексте культуры. – М.: Языки русской культуры, 1999. – С. 13-24.
16. Венжинович Н. Ф. Лінгвокультурологічний і когнітивний підходи до встановлення фразеологічного значення // Типологія мовних значень у діахронічному і зіставному аспектах: Зб. наук. праць / В. Д. Каліущенко (гол. ред.) та ін. – Донецьк: ДонНУ, 2006. – Вип. 14. – С. 117-128.
17. Левицкий В. В. Семасиология. – Винница: НОВА КНЫГА, 2006. – 512 с.
18. Телия В. Н. Русская фразеология: Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты. – М.: Языки русской культуры, 1996. – 288 с.
19. Иванова Е. В. Мир в английских и русских пословицах. – СПб.: Изд-во С.-Петерб. ун-та, 2006. – 280 с.
20. Кунин А. В. Англо-русский фразеологический словарь/ Лит. ред. М. Д. Литвинова. – 4-е изд., перераб. и доп. – М.: Рус. яз, 1984. – 944 с.
21. Collins COBUILD Dictionary of Idioms. The University of Birmingham. HarperCollins*Publishers*, Glasgow, 2001. – 494 p.
22. Cowie A. P., Mackin R., McCaig I. R. Oxford Dictionary of English Idioms. Oxford University Press. Eighth impression, 2002. – 686 p.
23. Longman Idioms Dictionary. Third impression. Pen and Ink, Huntingdon, Cambridgeshire, 2000. – 398 p.
24. Seidl J., McMordie W. English Idioms and How to Use Them/ Foreword by prof. Mednikova E. M. – Moscow: Vysšaja škola, 1983. – I-VI + 266 p.

Чорновол-Ткаченко Р. С.

АКТУАЛІЗАЦІЯ ПОЗАТЕКСТОВИХ АСПЕКТІВ ПРЕЦЕДЕНТНОСТІ ДИЛОГІЇ Л. КЕРРОЛА ПРИ ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНИХ ВЗАЄМОДІЯХ

Для сучасної лінгвістики актуальною залишається тема передумов успішного сприйняття і інтерпретації тексту. Контекст сучасної культури постмодернізму та тенденція до проведення комплексних функціонально-комунікативних і структурно-семіотичних досліджень тексту зумовлюють дослідницький інтерес до проблематики прецедентності й інтертекстуальності, водночас семіотичного і комунікативного феномену (див. роботи І. В. Арнольд [1], І. П. Ільїна [3], Ю. С. Степанова [9], М. Бредбері [15], М. Пфістера [18] та ін.), що визначає актуальність обраної теми.

Комплексний підхід до інтерпретації тексту передбачає аналіз не лише його внутрішньої структури та семантики, але й інтертекстуальних зв'язків тексту. Утім, у роботах на цю тему (див. роботи Г. Алена [13], Р. Барта [14], Ю. Крістєвої [17], М. Риффатера [19], Дж. Калера [16], В. О. Дмитренко [2], М. М. Ліповецького [5], О. Д. Нефьодової [6], В. В. Рижкової [7], А. Є. Супруна [10], А. А. Тютенка [11], Н. О. Фатеєвой [12] та ін.) вивчається лише кінцевий результат втілення інтертекстуальних взаємодій в окремому вторинному тексті. Однак, реалізація інтертекстуальності передбачає контакт щонайменше між двома текстами – текстом-приймачем та прецедентним текстом, вивчення якого розпочато у роботах Ю. М. Караулова [4] і Г. Г. Слишкіна [8]. Але відсутність цілісного уявлення про феномен прецедентного тексту, зокрема, його структурно-семантичну організацію як форму існування у пам'яті комунікантів, зумовлює необхідність дослідження цього компоненту міжтекстових взаємодій у річищі теорії інтертекстуальності з урахуванням добутку лінгвістики тексту і лінгвостилістики, яке й проводиться в цій статті.

Окреслена проблематика визначає мету статті, яка полягає у виділенні аспектів прецедентності окремого тексту як учасника міжтекстових взаємодій, що визначають його структурно-семантичну організацію. З цією метою в статті уточнено основні положення лінгвістичної теорії інтертекстуальності для визначення феномену прецедентності окремого тексту і виокремлено позатекстові аспекти прецедентності дилогії Л. Керрола «*Alice's Adventures in Wonderland*», «*Through the Looking Glass and What Alice Found There*» [23, 24], які актуалізуються під час інтертекстуальних взаємодій. Вирішення означених завдань зумовлюють наукову новизну і теоретичну значущість статті.

Дилогія Л. Керрола є одним із основних прецедентних текстів для англомовної лінгвокультурної спільноти. У процесі комунікації, складовою якого є процес інтертекстуальних взаємодій, цей прецедентний текст актуалізується в текстах-приймачах як комплекс внутрішньотекстових і позатекстових аспектів прецедентності. Означені аспекти прецедентності формуються на матеріалі авторського тексту дилогії Л. Керрола, а також його адаптацій, які під час інтертекстуальних взаємодій зазнають трансформацій компресії і редукції, що сприяє їх запам'ятовуванню комунікантами і інтеграції до текстів-приймачів. У формуванні таких аспектів прецедентності домінує перша частина дилогії, «*Alice's Adventures in Wonderland*», яка має сильну позицію, але обидві частини дилогії сприймаються читачем як єдиний текст, про що свідчить відсутність диференціації аспектів прецедентності, як таких, що сформовані на матеріалі першої або другої частин.

Позатекстові аспекти прецедентності є важливою складовою прецедентного тексту «*Alice in Wonderland*», оскільки саме вони визначають його соціальну значущість у контексті інших цінностей окремої лінгвокультури [8], тобто ступінь його інтеграції до тезаурусу прецедентних текстів. До позатекстових аспектів прецедентності тексту «*Alice in Wonderland*» можна віднести онтологічний статус цього твору, час і ситуацію створення,

приналежність до окремої історичної епохи, ставлення до тексту з боку соціальних інститутів і окремих членів лінгвокультурної спільноти.

Базовим позатекстовим аспектом прецедентності тексту «*Alice in Wonderland*» є його категоризація як книги / оповідання (52% інтертекстуальних посилань на тип досліджуваного тексту) для дітей (16%), можлива вербалізація прийменниковим словосполученням «*books / stories for children*»:

(1) ***Carroll Lewis:*** … *wrote* Alice's Adventures in Wonderland (*1865*), Through the Looking-Glass (*1871*), *and other books for children.* [25, с. 51]

Другим базовим позатектовим аспектом прецедентності тексту «*Alice in Wonderland*» є його популярність (47%, можлива вербалізація прикметниками «*classic*», «*successful*» або іменником «*best-seller*»):

(2) *… this unique book was an immediate best-seller…* [20, с. 16]

Як видно із наведеного прикладу, базовий аспект прецедентності «популярність» межує з іншим якісним аспектом прецедентності тексту «*Alice in Wonderland*» – унікальністю, який, втім є периферійним (5%, можлива вербалізація прикметником «*unique*» або іменником «*masterpiece*»). Унікальність тексту «*Alice in Wonderland*» визначається базовим для нього аспектом прецедентності «абсурдність» (11%, вербалізація іменником «*nonsense*»):

(3) *Lewis Carroll's works ... are by many people considered nonsense books for children* [21]

Наступний базовий позатекстовий аспект прецедентності тексту «*Alice in Wonderland*» визначає форму його існування – рукопис (67% посилань на форму існування тексту, можлива вербалізація іменником «*manuscript*»):

(4) *His* [*Carroll's*] *photograph of Alice dressed as a beggar child rests next to an inscribed facsimile of the* Alice *manuscript* ... [28, с. 102-103]

Актуальність цього позатекстового аспекту прецедентності для тексту «*Alice in Wonderland*» можна пояснити важливістю для англомовної лінгвокультурної спільноти першого рукописного варіанту повісті, самостійно проілюстрованого Л. Керролом. Про значущість цього рукопису для Великої Британії свідчить, зокрема, факт її передачі американськими книголюбами Британському музею на знак подяки за героїзм англійських військ у Другій світовій війні (див. [28, с.120-122]). Інші форми існування прецедентного тексту «*Alice in Wonderland*» (33% інтертекстуальних посилань на його форму існування, можлива вербалізація номінативними словосполученнями «*ballet production*», «*video game*», «*screen adaptation*» тощо), свідчать про набуття адаптаціями цього прецедентного тексту власної цінності.

Окрім онтологічних, базовими для тексту «*Alice in Wonderland*» є також темпоральні позатекстові аспекти прецедентності, сформовані на матеріалі датування цього твору (72% інтертекстуальних посилань на темпоральні параметри досліджуваного тексту, можлива вербалізація числівником «*1865*»):

(5) ***Tweedledum*** *= Prince of Wales;* ***Tweedledee*** *= Duke of Marlborough ... Also twins in 'Lewis Carroll's'* Alice in Wonderland, *1865* [31, с. 236]

Цей аспект прецедентності тексту «*Alice in Wonderland*» реалізується переважно в наукових і довідкових виданнях. Частотність його вербалізації цього аспекту прецедентності числівником «*1865*» (рік створення першої частини дилогії, повісті «*Alice's Adventures in Wonderland*») підкреслює асиметрію у значущості частин дилогії на користь першої повісті. Домінування першої частини також підсилюється несподіваною непевністю при датуванні другої частини навіть визнаними довідковими виданнями («*1871*», «*1872*»), що також підтверджує її другорядний статус:

(6) **Through the Looking-Glass and What Alice Found There** *A fantasy* (*1871*) *by* ***Lewis Carroll*** [30]

(7) **Through the Looking Glass**, *... first published in 1872* . [29]

Серед інших темпоральних позатекстових аспектів прецедентності тексту «*Alice in Wonderland*» – його мікролокалізація у часі (28% інтертекстуальних посилань на темпоральні аспекти прецедентності, можлива вербалізація словосполученням «(*sunlit*/*hot*/*summer*) *afternoon*»):

(8) *His* [*Carroll's*] *most famous book,* Alice's Adventures in Wonderland (*1865*)*, grew out of a story he told on the hot summer afternoon of July 4, 1862* … [26]

Як видно із наведеного прикладу, темпоральна мікролокалізація як аспект прецедентності тексту «*Alice in Wonderland*» актуалізується переважно в текстах, які мають менше інформаційне навантаження і вищій експресивний потенціал, ніж наукові видання. Разом із тим, вербалізація цього аспекту прецедентності свідчить про міфологізацію історії твору в читацькій свідомості, оскільки насправді день створення повісті про пригоди Аліси видалася дощовим і став сприйматися як сонячний тільки завдяки віршованій присвяті Л. Керрола у друкованому виданні цієї книги.

Поряд із аспектами прецедентності, які характеризують текст «*Alice in Wonderland*» як єдине ціле, окремі композиційні частини прецедентного тексту «*Alice in Wonderland*» набули такої значущості, що сприяють формуванню власних позатекстових аспектів прецедентності (14% інтертекстуальних посилань на атрибути досліджуваного тексту). Зокрема, його композиційна складова вірш «*Jabberwocky*» має власні аспекти прецедентності, включаючи онтологічні (тип тексту «вірш», можлива вербалізація іменником «*poem*») і якісні («відомість», можлива вербалізація прикметником «*famous*»; «абсурдність», можлива вербалізація іменником «*nonsense*»; і «зловісність», можлива вербалізація прикметником «*sinister*»):

(9) *Does Lewis Carroll's famous poem Jabberwocky contain gibberish or something deeper?* [32]

Також позатекстові аспекти прецедентності тексту «*Alice in Wonderland*» формуються на матеріалі зовнішньої оцінки та категоризації інших його композиційних складових – окремих глав і ілюстрацій:

(10) *The book features artwork based on Tenniel's time-honored illustrations* …[22]

Однак, цей позатекстовий аспект прецедентності є периферійним для тексту «*Alice in Wonderland*», що проявляється, зокрема, в низькій частотності його актуалізації під час інтертекстуальних взаємодій та в уніфікованості засобів його вербалізації.

Окрім зазначених, базові позатекстові аспекти прецедентності тексту «*Alice in Wonderland*» також формуються на матеріалі оцінки прецедентних образів його персонажів. Спільним позатекстовим аспектом прецедентності персонажів дилогії є їхня відомість (35% інтертекстуальних посилань на атрибути досліджуваного тексту, можлива вербалізація прикметниками «*famous*», «*memorable*», «*proverbial*», «*favourite*»):

(11) *Carroll's particular mix of creativity, fantasy, word play, satire, nonsense, and dry wit have gained him iconic status in popular culture with such memorable characters as Alice herself...* [27]

Окрім наведених аспектів прецедентності тексту «*Alice in Wonderland*», базовими для нього є також акціональні позатекстові аспекти прецедентності, зокрема, атакування дидактизму (67% інтертекстуальних посилань на акціональні позатекстові аспекти прецедентності цього тексту, можлива вербалізація словосполученням «*to attack* (*didacticism*)»):

(12) *For example, ... Carroll's "You Are Old, Father William" from Alice's Adventures in Wonderland parodies Robert Southey's "The Old Man's Comforts," as it skewers the original work's sentimentality and didacticism. But Carroll's work also attacks the idea of didactic poetry more broadly,* [33, с. 179]

Також завдяки своїй абсурдності прецедентний текст «*Alice in Wonderland*» розпочав традицію сучасної дитячої літератури, яка виконує не тільки навчальну, але й розважальну функції. Тому серед периферійних акціональних аспектів прецедентності тексту «*Alice in Wonderland*» – просторові переміщення, рух крізь час (5% посилань на дії цього тексту, вербалізація дієслівним словосполученням «*to transcend* (*time and place*)»).

Таким чином, номенклатура позатекстових аспектів прецедентності тексту «*Alice in Wonderland*» є максимально повною і включає таксономічні, якісні, акціональні, темпоральні і локативні аспекти. Повнота їх представленості і різноманітність засобів їх вербалізації свідчить про набуття прецедентним текстом «*Alice in Wonderland*» великої соціальної значущості та про активну участь цього тексту у процесах фаміліаризації, які моделюють його периферійні і базові аспекти прецедентності.

Джерела і література

1. Арнольд И. В. Семантика. Стилистика. Интертекстуальность. – СПб.: Изд-во Санкт-Петербургского гос. ун-та, 1999. – 443 с.
2. Дмитренко В. А., Рыжкова В. В. Интертекстуальные связи в творчестве М. Твена // Вісник ХНУ. Сер. Романо-германська філологія. – 2003. – № 586. – С. 155-158.
3. Ильин И. П. Постструктурализм, деконструктивизм, постмодернизм. – М.: Интрада, 1996. – 255 с.
4. Караулов Ю. Н. Русский язык и языковая личность. – М.: Наука, 1987. – 261 с.
5. Липовецкий М. Н. Русский постмодернизм. (Очерки исторической поэтики): Монография. – Екатеринбург: Урал. гос. пед. ун-т., 1997. – 317 с.
6. Нефёдова Е. Д., Молдавская Д. С. Подходы к анализу интертекстуальности художественного текста (на материале произведений Л. Кэрролла) // Вісник ХНУ. Сер. Філологія. – 2004. – № 586. – С. 64–70.
7. Рижкова В. В. Реалізація категорії інтертекстуальності в американському художньому тексті XIX-XX століть): Автореф. дис...канд. філол. наук: 10.02.04 / Харківський нац. ун-т. ім. В. Н. Каразіна – Харків, 2004. – 20 с.
8. Слышкин Г. Г. От текста к символу: лингвокультурные концепты прецедентных текстов в сознании и дискурсе. – М.: Academia, 2000. – 128 с.
9. Степанов Ю. С. Константы: словарь русской культуры – изд. 2-е испр. и доп. – М.: Академ. Проект, 2001. – 990 с.
10. Супрун А. Е. Текстовые реминисценции как языковое явление // Вопросы языкознании. – 1995. – № 6. – С. 17-29.
11. Тютенко А. А. Структура и функции аллюзии в прессе Германии, Австрии, Швейцарии. Дисс...канд. филол. наук: 10.02.04 / Харьковский гос. ун-т. – Харьков, 1999. – 205 с.
12. Фатеева Н. А. Контрапункт интертекстуальности, или интертекст в мире текстов. – М.: Агар, 2000. – 280 с.
13. Allen G. Intertextuality. – London and New York: Routledge, 2000. – 248 p.
14. Barthes R. Theory of the Text // Untying the Text; a post-structuralist reader / Ed. Young R. – London: Routledge and Kegan Paul, 1981. – P. 31-47.
15. Bradbury M. Postmodernism // The Norton Dictionary of Modern Thought / Ed. Bullock A., Trombley S. – NY, L: W.W. Norton & Company, 1999. – P. 673-675.
16. Culler J. Structuralist Poetics: structuralism, linguistics and the study of literature. – London, New York: Routeledge, 2002. – 348 p.
17. Kristeva J. The Kristeva Reader / Ed. Moi T. – NY: CUP, 1986. – 327 p.
18. Pfister M. How Postmodern is Intertextuality? // Intertextuality. – Berlin, New York: Walter de Gruyter, 1991. – P.207-224.
19. Riffaterre M. Intertextual Representation: on mimesis as interpretive discourse // Critical Identity. – 1984. – #11 (1). – P. 141-162.
20. Alice's Adventures in Wonderland // The Wordsworth Companion to Literature in English / Ed. Ousby I. – Cambridge: Cambridge University Press, 1992. – P. 16.
21. Alice in Wonderland – Nonsense? – http://www.echeat.com/essay.php?t=25907
22. The Barnes & Noble Review / *Alice's Adventures in Wonderland* by R. Sabuda // Barnes&Noble.com – http://search.barnesandnoble.com/booksearch/isbnInquiry.asp? EAN=9780689847431&z=y
23. Carroll L. Alice's Adventures in Wonderland // The Complete Illustrated Lewis Carroll. – Ware: Wordsworth Editions, 1998. – P. 9-120.
24. Carroll L. Through the Looking-Glass and What Alice Found There // The Complete Illustrated Lewis Carroll. – Ware: Wordsworth, 1998. – P. 121-250.
25. Carroll, Lewis // Who's Who in Fact and Fiction: Nicknames and Pseudonyms. – London: George Routledge and Sons Ltd.; New York: E.P. Dutton & Co. – P. 51.
26. Darling D. Carroll, Lewis // The Encyclopedia of Astrobiology, Astronomy and Spaceflight – http://www.daviddarling.info/encyclopedia/C/Carroll.html
27. Lewis Carroll // The Literature Network – http://www.online-literature.com/carroll
28. Newman C. The Wonderland of Lewis Carroll // National Geographic. – June 1991. – vol. 179. – No. 6. – P. 100-129.
29. Through the Looking Glass // Oxford Guide to British and American Culture for Learners of English / Ed. Crowther J., Kavanagh K. – Oxford: OUP, 2000. – P. 537
30. Through the Looking-Glass // The Wordsworth Companion to Literature in English / Ed. Ousby I. – Cambridge: Cambridge University Press, 1992. – P. 925.
31. Tweedledum // Who's Who in Fact and Fiction: Who's Who in Fiction. – London: George Routledge and Sons Ltd.; New York: E.P. Dutton & Co. – P. 236
32. Unlock the Mystery of Lewis Carroll's «Jabberwocky» // wordsmith.org – http://wordsmith.org/anagram/jabberwocky.html
33. White L.M. Another Response to "'Across the pale parabola of Joy': Wodehouse Parodist"// Connotations – 14.1-3 (2004/2005) – P. 177-182.

Чернышенко И. А.

ЦЕННОСТИ КАК ФАКТОРЫ РЕГУЛИРОВАНИЯ ЖИЗНИ ОБЩЕСТВА И ИХ ВЕРБАЛИЗАЦИЯ

На современном этапе исследования языка усилия многих лингвистов направлены на всестороннее изучение человеческого фактора в языке, национального культурного пространства через призму его отображения в языке и проявления в национальном дискурсе, сопоставление с иноязычными пространствами. Это дает возможность исследовать и описать мир в его разнообразии так, как он фиксирован в данных языках и как его видят носители этих языков. В любой языковой картине мира существуют ключевые слова и